



Research Paper

**Pathology of Sustainable Rural Tourism in Rural Areas Based on Tourism Stakeholders Approach (Case Study: Sarein City)**

Bahram Imani<sup>a\*</sup>, Javad Madani<sup>b</sup>

<sup>a</sup>. Associate Professor, Department of Geography and Urban and Rural Planning, University Of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

<sup>b</sup>. Assistant Professor, Department of Public Administration and Tourism, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran. [J.madani@uma.ac.ir](mailto:J.madani@uma.ac.ir) (<https://orcid.org/0000-0001-7204-5572>)

ARTICLE INFO

**Keywords:**

Pathology  
Rural Tourism  
Sustainable Rural Tourism  
Tourism Stakeholders  
Approach  
Focus Group  
Sarein



**Received:**

xx March 2022

**Received in revised form:**

xx June 2022

**Accepted:**

xx August 2022

pp.x-xx

ABSTRACT

Today, one of the main goals of communities is to create sustainable rural tourism. This category is currently a topic that has been widely discussed, but it faces many harms and challenges that require detailed investigation and analysis. The main goal of the present research is the pathology of sustainable rural tourism in rural areas, which has been carried out by applying the approach of tourism stakeholders. This approach is one of the models related to tourism and sustainable development that many countries have adopted. The present research is of applied type, and its method is mixed. The focus group with the main injuries or challenges is extracted in the first phase using the qualitative method. In the second phase, they are prioritized using the quantitative survey method. The tool used in the first phase was semi-structured interviews, and the judgmental sampling method was used, with 8 experts in the first panel and 7 experts in the second panel. In the second phase, the main tool is the questionnaire, which identified 32 experts using the stratified sampling method and answered the questionnaire questions. According to the research findings, 193 raw propositions were extracted in the first phase. Then, the Attride-Stirling coding method categorized 102 basic themes, 47 organizing themes, and 7 global themes. According to the calculations made in the second phase, environmental and physical dimensions were identified as the most vulnerable dimensions of sustainable rural tourism. According to the research results, the damage caused by sustainable rural tourism is not limited to one or more specific factors but includes different dimensions. The pathology of this type of tourism is based on the approach of tourism beneficiaries, which makes it possible to protect the economic, natural, or environmental assets and the cultural and social contexts while accessing the available resources in the rural environment.

\* . Corresponding author (Email: [Bahram\\_imani60@yahoo.com](mailto:Bahram_imani60@yahoo.com))

Citation: A. (2022). The multi-dimensional comparative evaluation of the components of the quality of life of local residents: The case study of cities of Fars and Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provinces. *Journal of Urban Tourism*, 10 (1), 1-27.

 <http://doi.org/>

تأیید شده نهایی قبیل از چاپ الکترونیکی

## آسیب‌شناسی گردشگری روستایی پایدار در مناطق روستایی مبتنی بر رویکرد ذینفعان گردشگری (مورد مطالعه: شهرستان سرعین)<sup>۱</sup>

بهرام ایمانی\* - دانشیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری و روستایی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

جواد معدنی - استادیار، گروه مدیریت دولتی و گردشگری، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

### اطلاعات مقاله

### چکیده

### واژگان کلیدی:

آسیب‌شناسی، گردشگری روستایی، گردشگری روستایی پایدار، رویکرد ذینفعان گردشگری، گروه کانونی، سرعین.

### تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۱/۰۵

### تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۳/۱۱

### تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۵/۰۵

صص. ۲۷-۱

امروزه، یکی از اهداف اصلی جوامع در زمینه ایجاد گردشگری روستایی پایدار است. این مقوله در حال حاضر موضوعی است که به طور گسترده مورد بحث قرار گرفته و از طرفی با آسیب‌ها و چالش‌های متعددی مواجه است که نیازمند بررسی و تحلیل دقیق می‌باشند. هدف اصلی تحقیق حاضر آسیب‌شناسی گردشگری روستایی پایدار در مناطق روستایی که با کاربرد رویکرد ذینفعان گردشگری صورت پذیرفته است. این رویکرد یکی از مدل‌های مرتبط با گردشگری و توسعه پایدار است که بسیاری از کشورها آن را اتخاذ کرده‌اند. تحقیق حاضر از نوع کاربردی و روش بکاررفته در آن ترکیبی یا آمیخته است. در فاز اول با استفاده از روش کیفی گروه کانونی با آسیب‌ها یا چالش‌های اصلی استخراج شده و در فاز دوم، با استفاده از روش کمی پیمایش اولویت بندی می‌گردند. ابزار مورد استفاده در فاز اول مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته بوده و از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده است که جلسه یا پنل اول ۸ خبره و در پنل دوم ۷ خبره مشارکت داشتند. در فاز دوم، ابزار اصلی پرسشنامه می‌باشد که تعداد ۳۲ خبره با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای شناسایی و به سوالات پرسشنامه پاسخ دادند. مطابق با یافته‌های تحقیق، در فاز اول ۱۹۳ گزاره خام استخراج شدند. سپس با استفاده از شیوه کدگذاری آتراید-استرلینگ ۱۰۲ مضمون پایه، ۴۷ مضمون سازمان‌دهنده و ۷ مضمون فراگیر دسته‌بندی شدند. مطابق با محاسبات انجام شده در فاز دوم، از میان ابعاد، بعد محیطی و کالبدی به عنوان اصلی‌ترین بعد آسیب‌پذیر گردشگری روستایی پایدار شناسایی شد. مطابق با نتایج تحقیق، آسیب‌های گردشگری روستایی پایدار تنها به یک یا چند عامل خاص محدود نمی‌شوند بلکه ابعاد مختلفی را در بر می‌گیرند. آسیب‌شناسی این نوع از گردشگری مبتنی بر رویکرد ذینفعان گردشگری موجب می‌شود تا ضمن دستیابی به منابع در دسترس در محیط روستایی، هم‌اکنون از دارایی‌های اقتصادی، طبیعی یا زیست‌محیطی محافظت کرد و هم‌اکنون از زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی پشتیبانی و وقایع نمود.

### استناد:

 <http://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2022.333648.1610>

<sup>۱</sup> مقاله حاضر مستخرج از طرح پژوهشی به شماره قرارداد ۱۴۰۲/۹/۲۴۳۳۶ از محل اعتبارات معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه محقق اردبیلی می‌باشد.  
نویسنده مسئول: Email: Bahram\_Imani60@yahoo.com

## مقدمه

گردشگری به عنوان محرک توسعه اقتصادی در سطح محلی، منطقه ای و ملی در نظر گرفته می شود. با توجه به ارتباط آن با سایر بخش های تولید، بخش وسیعی از اقتصاد را تحت تأثیر قرار می دهد (Ćurčić et al, 2021). در تحقیقات پیشین، تمرکز عمدتاً بر گردشگری انبوه در استراحتگاه ها و شهرهای بزرگ بود و اعتقاد بر این بود که گردشگری پتانسیل کافی برای تقویت توسعه در مناطق روستایی را ندارد، که با این موضوع که مناطق روستایی به اندازه کافی برای گردشگری جذاب نیستند، حمایت شد (Hall & Brown, 2000; Blaine et al, 1993). با این حال، با افزایش تعداد گردشگران در بسیاری از مناطق روستایی، خیلی زود نشان داده شد که گردشگری روستایی یک محصول مهم توریستی است و با طراحی دقیق می تواند به عنوان ابزاری برای بهبود و ارتقای مناطق روستایی عمل کند (Ibănescu et al, 2018; Muresan et al, 2016). در واقع، گردشگری روستایی در ابتدا، توسط بسیاری از مفسران به عنوان یک فعالیت نسبتاً بی اهمیت تلقی شد که احتمالاً در آینده نزدیک محو خواهد شد (Lane, 1989). اما در اواخر دهه ۱۹۷۰ و اوایل دهه ۱۹۸۰ به یک فعالیت جهانی و رو به رشد تبدیل شد (Lane et al, 2022). بطوری که سازمان جهانی گردشگری، سال ۲۰۲۰ را به نام سال گردشگری و توسعه روستایی نام گذاری کرد (UNWTO, 2020). با این حال، گردشگری روستایی ثابت کرده است که در توسعه کلی یک منطقه بسیار مهم است و راه را برای ایجاد اشکال کاملاً جدید گردشگری بر اساس بازارهای تخصصی در حال رشد هموار می کند (Lane et al, 2022).

ضرورت دستیابی به پایداری اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی در جوامع محلی قطعاً برای گردشگری مفید است (Ćurčić et al, 2021).

فعالیت های گردشگری در مناطق روستایی ارتباط مستقیمی با توسعه پایدار دارد و با حمایت از حفاظت از سرمایه های طبیعی و فرهنگی این مناطق و استفاده پایدار از آنها، تعادلی بین ابعاد اقتصادی و اکولوژیکی توسعه برقرار می کند. به همین دلیل گردشگری روستایی یکی از کانال های توسعه پایدار محسوب می شود که از طریق آن مناطق روستایی می توانند به رشد اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی-فرهنگی ... دست یابند (Nicolaidis, 2020; Coroş et al, 2019; Vitasurya, 2011; Haghsetan et al, 2016). اغلب تأکید می شود که گردشگری روستایی یکی از رویکردهای ایجاد توازن در توسعه منطقه ای در کشورهای در حال توسعه است (Manić, 2014; Mafunzwaini & Hugo, 2005). از سوی دیگر، در جوامع توسعه یافته، گردشگری روستایی به عنوان منبع درآمدی برای جامعه محلی و یکی از جهت گیری های متنوع سازی فعالیت های اقتصادی در مناطق روستایی تلقی می شود (Ćurčić et al, 2021). با این حال، بسیاری از کشورها در استراتژی های خود خاطرنشان می کنند که گردشگری روستایی باید مبتنی بر مفهوم توسعه پایدار باشد (Hall & Kinnaird, 1994). در گردشگری، پایداری معمولاً با موضوع توسعه مرتبط است و به عنوان «گردشگری نوین» تعریف می شود، که ماهیت آن تأثیر کم محیطی آن است (Widawski et al, 2023). گردشگری پایدار در مناطق روستایی اغلب به مزارع میزبان گردشگران، غذاها و صنایع دستی محلی، مشاغل کوچک مقیاس و حمل و نقل مرتبط می شود و تقریباً همیشه همگام با توسعه گردشگری روستایی که بر رویکرد پایدار تأکید دارد و نیازمند به حفاظت از طبیعت است (Yang et al, 2021; Ivona, 2021). فقدان آن می تواند پیامدهایی برای کیفیت زندگی آینده جامعه محلی و همچنین برای محصول گردشگری ارائه شده داشته باشد (Widawski et al, 2023). از همین رو، نمی توان به صورت تک بعدی به این مقوله نگرست. در واقع گردشگری پایدار، از جمله آنچه در محیط روستایی انجام می شود، به منظور حفاظت از منابع طبیعی و فرهنگی محیطی، بر مسئولیت پذیری گردشگران و نیاز جامعه محلی به مشارکت در این تلاش ها تأکید می کند (Huete-Alcocer & Valero-Tévar, 2021). پس اهمیت و ضرورت شناسایی آسیب ها و چالش های این حوزه کاملاً مبرهن و واضح است.

<sup>1</sup>. year of tourism and rural development

<sup>2</sup>. New Tourism

مطابق با آخرین آمار و سرشماری ها، جمهوری اسلامی ایران دارای ۳۱ استان و که از نظر جمعیت روستانشین جزو ۱۰ کشور در خاورمیانه است و حدود ۲۸ درصد جمعیت آن در روستاها زندگی می کنند. این مقوله نه تنها گستره و وسعت پتانسیل های موجود در این حوزه را گوشزد می کند، بلکه موجب می شود تا مابقی درصد ساکن غیرروستایی که در شهرها سکونت دارند - حتی در درصدی اندک - بمنظور گردشگری و گذران اوقات فراغت، به مناطق روستایی متمایل شوند. به همین منظور، ممکن است در مناطق روستایی، در کنار مزایا و فرصت های پیش رو، تهدیدها و چالش هایی بوجود آید که نیازمند بررسی و تدقیق می باشند. از طرفی نیز ممکن است برخی از این آسیب ها به تغییرات در افق ها و چشم اندازهای توسعه روستایی مرتبط باشند که این قضیه اهمیت توجه به آنها را دوچندان می نماید. با این حال، زمانی که چنین توسعه گردشگری تابع اصول توسعه پایدار باشد، رضایت بخش است. این مقوله موجب می شود از یک سو برای حفظ محیطی که گردشگری در آن فعالیت می کند، تلاش کرد و از سوی دیگر برای ایجاد و حتی ارتقاء نوعی از گردشگری که تأثیر منفی آن را بر محیط های طبیعی و اجتماعی به حداقل می رساند، مقوله ای کلیدی باشد. به همین سبب، نیاز است تا آسیب های گردشگری روستایی پایدار در شهرستان سرعین مورد شناسایی و تبیین قرار گیرند که ضمن برون رفت از پیامدهای سوء و منفی در این حوزه، بتوان اهداف و استراتژی های مربوطه را به فرصت ها و چشم اندازهای مطروحه در اسناد بالادستی نزدیک ساخت. هدف اصلی تحقیق حاضر، آسیب شناسی گردشگری روستایی پایدار در مناطق روستایی است که مبتنی بر رویکرد ذینفعان گردشگری در شهرستان سرعین صورت می پذیرد. در ادامه مبانی نظری و پیشینه پژوهش؛ روش شناسی تحقیق، یافته ها و نتایج حاصله مطرح می شوند.

## پیشینه پژوهش

در رابطه با خاستگاه و پیدایش مفهوم گردشگری روستایی، ایده ها و تفکرات مختلفی وجود دارد. جهان پس از سال ۱۹۷۰ شکل جدیدی از گردشگری را اضافه کرد: گردشگری بازارهای خاص<sup>۲</sup> (Lane et al, 2022). این مقوله شامل گردشگری به شهرهای میراث فرهنگی، گردشگری غذایی، گردشگری فرهنگی، گردشگری ماجراجویی، و گردشگری رودخانه و دریا بود که در آن شکل جدیدی از گردشگری، یعنی گردشگری روستایی، سفر به روستاها و شهرهای کوچک روستایی به سرعت زیادی ظهور کرد (Lane & Clemenson, 1995). گردشگری روستایی نیازی به استراحتگاه های جدید نداشت، چون ملاحظه شد که با رشد این نوع از گردشگری، مناطق حومه شهر شروع به تبدیل شدن به استراحتگاه های بزرگ و بسیار غیرمتمرکز کردند و ساختمان های موجود را به عنوان مکانی برای پذیرش گردشگری تبدیل شدند. در ابتدا، گردشگری کشاورزی پیشتاز شد، و کشاورزان به اقامتگاه های خدماتی و خود پذیرایی تنوع دادند (Jin et al, 2021). اما مدت زمان زیادی طول نکشید که اقسام مختلف گردشگری روستایی پدیدار شدند (López-Sanz et al, 2021). گردشگری روستایی یک شکل غیرمتمرکز و در مقیاس کوچک از گردشگری بوده و هست که به توسعه کالبدی منطقه نیز کمک می کند و در حال حاضر یکی از ویژگی های شناخته شده توسعه پایدار است (Lane et al, 2022). کارکردها و تأثیرات گردشگری روستایی تنها در رشد اقتصادی و سود و... خلاصه نمی شود، بلکه در سایر ابعاد نیز تأثیرات بسزایی داشته است (Liu et al, 2023). همچنین، امروزه ملاحظه می شود که این نوع از گردشگری، به سنگ بنای رشد گردشگری پایدار تبدیل شده است و اکنون نقشی حیاتی در طرح های بازآفرینی منطقه ای در بسیاری از کشورها و بسیاری از موقعیت ها دارد (Lane et al, 2022). در واقع، گردشگری روستایی یک مقوله مهم و جدید در ایجاد درآمد برای جوامع روستایی است

۱ ایران-از نظر-جمعیت روستانشین-جزو-۰-کشور-در-<https://www.farsnews.ir/mazandaran/news/14000526000283>

خاورمیانه-است

2. Niche Market Tourism

و در بسیاری از کشورها مثل اسپانیا و فرانسه این صنعت پویا را منبع اصلی درآمد، اشتغالزایی، رشد بخش عمومی، و توسعه زیربنایی در نظر می‌گیرند و برای رونق آن تلاش می‌کنند (سجادی قیداری، ۱۴۰۰: ۵۰۳).

بسیاری از مطالعات اشاره می‌کنند که گردشگری روستایی در سراسر جهان اهمیت فزاینده‌ای پیدا می‌کند و به عنوان نوعی استراتژی فرعی برای توسعه پایدار مناطق روستایی تلقی می‌شود (Liu et al, 2023; Widawski et al, 2023; Wu, 2017; Muresan et al, 2016). توسعه گردشگری روستایی، یکی از راه‌های دستیابی به مزیت رقابتی نسبت به سایر مقاصد گردشگری و به عنوان یک راهبرد توسعه گردشگری محسوب می‌شود (سلیمانی و همکاران، ۱۴۰۲: ۴۷). گردشگری روستایی از طریق مفهوم پایداری، بر حفاظت از منابع طبیعی و فرهنگی محیطی تمرکز دارد و به صراحت بر مشارکت مردم محلی و مسئولیت‌پذیری گردشگران در استفاده از منابع آن تأکید می‌کند (Gao & Wu, 2017; Muresan et al, 2016). در اسناد اتحادیه اروپا تأکید شده است که پایداری یک عامل کمک‌کننده در رقابت‌پذیری یک مقصد از جمله محیط‌های روستایی است و گردشگری روستایی جایگزین مناسبی است که می‌تواند به طور مثبت بر توسعه پایدار منطقه‌ای در روستاها و کمون‌ها با اثرات زیست‌محیطی کمتر در مقایسه با مدل‌های گردشگری کلاسیک کمک نماید (Nicolaidis, 2020; Coroş et al, 2019; Vitasurya, 2016; Haghsetan et al, 2011).

همانند سایر انواع گردشگری، گردشگری روستایی نیز در پارادایم گردشگری پایدار بررسی و تحلیل شد. چهار اصل اساسی برای مفهوم پایداری حیاتی دیده می‌شود: (۱) ایده برنامه‌ریزی کل‌نگر و تدوین استراتژی به جای توسعه برنامه‌ریزی نشده؛ (۲) اهمیت حفظ فرآیندهای زیست‌محیطی ضروری؛ (۳) نیاز به حفاظت از میراث انسانی و تنوع زیستی؛ و (۴) شرط کلیدی: توسعه به گونه‌ای که بهره‌وری بتواند در درازمدت برای نسل‌های آینده پایدار بماند (Ćurčić et al, 2012; Okech et al, 2021). گردشگری پایدار رویکردی مثبت است که به منظور کاهش تنش‌ها و اصطکاک ایجاد شده توسط تعاملات پیچیده بین صنعت گردشگری، بازدیدکنندگان، محیط زیست و جوامعی که میزبان گردشگران هستند، می‌باشد (Lane et al, 2022). در سال‌های بعدی، ایده نتیجه سه‌گانه در مراحل اولیه ظهور کرد؛ اینکه گردشگری پایدار به محیط زیست، جامعه محلی و اقتصاد محلی توجه دارد (Eagles, 2009). این عبارت آخر ضروری است؛ چراکه مناطق روستایی دارای محیط‌ها و جوامع شکننده هستند و در برابر تأثیرات مشکل‌ساز احتمالی گردشگری، نیاز به محافظت دارند (Kastenholz et al, 2016). از همین رو، مفهوم گردشگری روستایی پایدار مطرح شد. گردشگری روستایی پایدار راهی برای بازسازی اقتصاد روستایی، بازگرداندن افراد ماهر شهری به روستاها شد، گاهی اوقات پرورش کارآفرینان روستایی است (Cunha et al, 2020).

درست است که گردشگری روستایی موجب توسعه و بعضاً پیشرفت بسیاری از مناطق روستایی شده اما در زیربنای همه موارد فوق، مفاهیم جدید و گسترده تری ظهور کردند که به گردشگری انبوه غیرقانونی و گاه‌آلودهای منفی یا آسیب‌های مرتبط با گردشگری مربوط می‌شدند (Ćurčić et al, 2021). این آسیب‌ها در اشکال و ابعاد مختلفی بروز پیدا کردند. چراکه گردشگری روستایی بطور خاص مستعد مشکلاتی بود که امروزه به عنوان «گردشگری بیش از حد» شناخته می‌شود (Milano et al, 2019). یکی از اصلی‌ترین و پرتکرارترین آسیب‌های گردشگری روستایی، بروز پدیده‌های خرابکاری و آلوده شدن مناظر طبیعی و حتی بافت روستایی است (Pettorelli et al, 2019). و یا بروز آلودگی که با افزایش ردپای کربن گردشگری همراه است و موجب می‌شود مناطق روستایی دچار آلودگی‌های صوتی و هوایی شوند (Dickinson et al, 2011). آسیب‌های دیگر نیز وجود دارند که به عدم تعادل تقاضا و عرضه گردشگری در مناطق روستایی مرتبط می‌شوند. ممکن است در زمان فصول پربازدید گردشگری، ارائه خدمات گردشگری روستایی دچار اشکالات و کمبودهایی شوند که هم جامعه محلی و هم جامعه گردشگری را تحت تأثیر قرار می‌دهند (Lane et al, 2022).

یکی از بارزترین آسیب‌ها در زمینه همه‌گیری کووید-۱۹ بود که سراسر جهان را فراگرفت و گردشگری روستایی نیز از مضرات و پیامدهای منفی آن در امان نبود (Lane et al, 2022). در این دوره، ضمن ایجاد استرس و نگرانی در اقل‌تعداد روستایی، تاب‌آوری در مقاصد گردشگری روستایی نیز تحت الشعاع قرار گرفت (Kastenholz et al, 2022; Yang et al, ).



2021). یکی از آسیب‌های جدید و خاص گردشگری روستایی در مواجهه با پیشرفت‌های تکنولوژیک آنلاین است. بدلیل اینکه اکثر ارائه‌دهندگان خدمات گردشگری روستایی به صورت سنتی فعالیت می‌کنند، با ظهور فناوری‌های نوین و آنلاین، بازار آنها نیز تحت الشعاع قرار گرفته است و بسیاری از آنها از این مقوله ابراز نگرانی کرده‌اند (Stylidis et al., 2019; Gössling & Hall, 2021). از طرفی نیز فرصت‌های بسیار مهم در گردشگری روستایی عمدتاً متکی به بازارهای منطقه‌ای و داخلی است و به ندرت به بازارهای بین‌المللی وابسته است و با ظهور رویکردهای جهانی شدن و ارتباطات جمعی و...، ممکن است بسیاری از این فرصت‌ها مغفول مانده یا حتی به تهدید تبدیلی شوند (Wolf et al., 2015).

اما آسیب‌های دیگری در این زمینه مطرح شده‌اند که بیشتر به رویکردهای نرم شهرت دارند. آسیب‌های اجتماعی، فرهنگی، اخلاقی و... که گریبان‌گیر جوامع روستایی نیز شده‌اند (Crumb et al., 2023; Živojinović et al., 2019). بارها و بارها گزارش شده است که پدیده گردشگری می‌تواند در حوزه اجتماعی، فرهنگی، اخلاقی و... تأثیرات مثبت و منفی بر جامعه میزبان روستایی داشته باشد که اغلب، پیامدهای منفی آن پررنگ‌تر و مهم‌تر جلوه می‌نمایند (Zhuang et al., 2018; Ibănescu et al., 2019).

گردشگری پدیده‌ای چندوجهی است که از طریق افراد و گروه‌های مختلفی صورت می‌پذیرد (Clarke & Bowen, 2021; Terkenli & Georgoula, 2021). در مطالعات مختلف، محققان طبقه‌بندی‌های مختلفی از مشارکت‌کنندگان و ذینفعان گردشگری ارائه کرده‌اند که در ادامه، به یکی از جامع‌ترین آنها اشاره می‌شود (Tolstykh et al., 2021):

- ✓ توسعه‌دهندگان<sup>۱</sup> - بازیگران درگیر در توسعه و نمونه‌سازی فرآیندهای جدید.
- ✓ مجریان<sup>۲</sup> - بازیگرانی که پروژه‌ها و فرآیندهای جدید را در منطقه خود اجرا می‌کنند.
- ✓ مروجان<sup>۳</sup> - بازیگرانی که ترویج پروژه‌های اجرا شده و تبدیل تجربیات پروژه‌های گذشته به پروژه‌های جدید و تجاری‌سازی پروژه را انجام می‌دهند.
- ✓ تسریع‌کنندگان<sup>۴</sup> - بازیگری که ایده، پروژه یا فرآیندی را آغاز می‌کند که الهام‌بخش یکپارچگی اکوسیستم در یک دوره زمانی معین است.

✓ هماهنگ‌کننده یا یکپارچه‌کننده<sup>۵</sup> - بازیگری که سایر بازیگران را برای یک ایده یا پروژه متحد می‌کند و شایستگی‌های لازم بازیگران و میزان امنیت اقتصادی آنها را برای سایر شرکت‌کنندگان تحلیل و ارزیابی می‌کند. این وظیفه را می‌توان توسط دانشگاه‌ها، سازمان‌های تحقیقاتی، دفاتر پروژه و پلتفرم‌های دیجیتالی که دانش، شایستگی‌ها و تجربه بین‌المللی را جمع‌آوری می‌کنند، انجام داد.

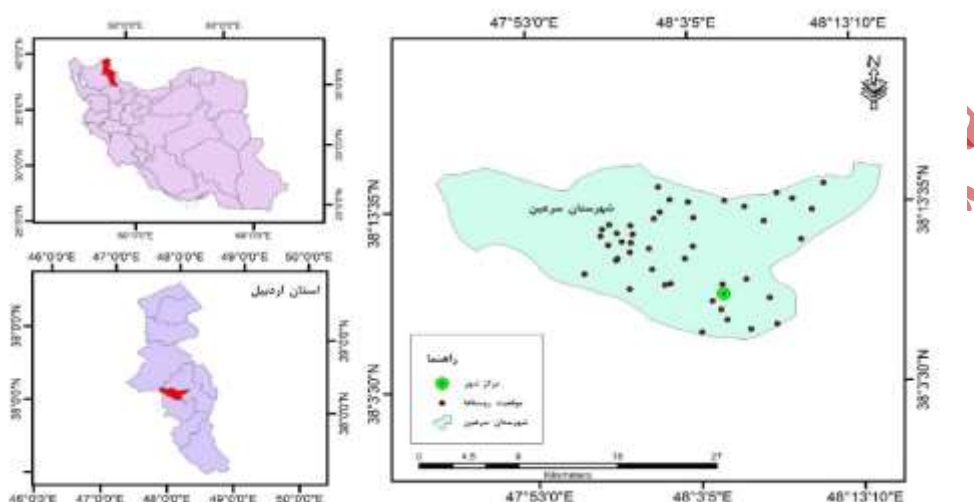
همانطور که ملاحظه می‌شود، آسیب‌های مطروحه در زمینه‌های خاصی محدود نمی‌شوند و ابعاد و رویکردهای مختلفی را در بر می‌گیرند. این مقوله به این دلیل است که اکثر مناطق، از لحاظ کالبدی، فرهنگی، اقتصادی و... با یکدیگر متفاوتند و تعمیم سایر موارد به هریک از آنها، امکان‌پذیر و صحیح نمی‌باشد. از طرفی نیز، امروزه ماهیت گردشگری روستایی بمانند سایر ابعاد گردشگری تغییر یافته و نیازمند تحقیق و بررسی بیشتری است. به همین سبب، در این تحقیق ضمن مرور مبانی نظری مرتبط و رفع خلأ نظری در حوزه گردشگری روستایی و آسیب‌های متعاقب، تمامی عوامل موثر که در قالب آسیب‌های گردشگری روستایی پایدار در منطقه روستایی شهرستان سرعین وجود دارند، مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرند.

---

1. Developers  
2. Implementers  
3. Promoters  
4. Pacemaker  
5. Integrator

## محدوده مورد مطالعه

شهرستان سرعین یکی از ۱۲ شهرستان استان اردبیل است که در موقعیت جغرافیایی غربی این استان واقع شده است. این شهرستان در دامنه شرقی کوه سبلان و در مسیر دره گسلی و محدوده ۵۶ دقیقه و ۴۸ درجه تا ۴ دقیقه و ۴۸ درجه طول شرقی و از ۸ دقیقه و ۳۷ درجه تا ۹ دقیقه و ۳۸ درجه عرض شمالی قرار دارد (سالنامه آماری استان اردبیل، ۱۳۹۵). این شهرستان دارای ۲۸ روستا می‌باشد که اکثر آنها در حوزه گردشگری فعالیت دارند. در شکل ۱، موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه (روستاهای شهرستان سرعین) نشان داده شده‌اند.



شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه (روستاهای شهرستان سرعین)

## روش

تحقیقات از منظر نوع، ماهیت، هدف و رویکرد با یکدیگر تفاوت دارند. تحقیق حاضر با توجه به هدف کاربردی و روش تحقیق بکار رفته در آن آمیخته یا ترکیبی است که از رویکرد متوالی اکتشافی بهره جسته است. در فاز اول با استفاده از روش کیفی گروه کانونی از دو دسته خبرگان و مطلعان در حوزه گردشگری روستایی سرعین استفاده شده است. دسته اول خبرگان دانشگاهی و پژوهشی در حوزه گردشگری روستایی؛ مدیریت و برنامه ریزی روستایی؛ مدیریت دولتی؛ جامعه شناسی و جغرافیا و دسته دوم متشکل از کارشناسان اجرایی-مدیریتی (دهیاران، کارشناسان توسعه روستایی و...) و راهبران تورهای گردشگری روستایی شهرستان سرعین استفاده شده است که این افراد با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند مورد شناسایی و بررسی قرار گرفته‌اند. ابزار مورد استفاده در این فاز، مصاحبه های نیمه ساختاریافته هستند که ابتدا صوت مصاحبه ها ضبط شدند و در مرحله بعد، در قالب نوشتار کدگذاری گردیدند. پس طی رویکرد استقرایی (جزء به کل) کدهای اصلی به عنوان آسیب های گردشگری روستایی پایدار استخراج شدند و در فاز دوم، با استفاده از روش کمی پیمایش، تحلیل ها صورت پذیرفت.

بعبارتی کلی تر، در فاز کیفی ابعاد و مؤلفه‌های اصلی در این حوزه استخراج شدند و سپس در فاز کمی با استفاده از ابزار پرسشنامه و نمونه گیری طبقه ای، تعداد ۳۲ خبره به سوالات پرسشنامه پاسخ دادند. این خبرگان علاوه بر سابقه اجرایی و مدیریتی قابل قبول در این حوزه، سابقه و پیشینه علمی-پژوهشی نیز داشتند.

محققان در این پژوهش، بصورت غیرهمزمان، اطلاعات را از خبرگان دریافت کرده و سپس در مرحله بعدی کدگذاری نمودند. در مجموع، دو پنل سازماندهی شد، پنل اول با ۸ مشارکت کننده (یک ساعت و نیم) و دیگری با ۷ مشارکت کننده



(۲ ساعت) مصاحبه شدند. کدگذاری ها با استفاده از روش کدگذاری آتراید-استرلینگ<sup>۱</sup> تجمیع و تحلیل شدند. کدهای حاصله در قالب سه دسته مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر<sup>۲</sup> دسته بندی شدند و سپس، هریک از مضامین مستخرج؛ در قالب پرسشنامه ای محقق ساخته برای خبرگان فاز دوم ارسال شدند تا در رابطه با تایید یا رد آنها نظراتشان را اعلام نمایند. در قسمت بعدی مقاله، یافته‌های تحقیق ارائه شده اند.

## یافته‌ها

همان‌طور که در قبل نیز بیان شد، هدف اصلی تحقیق حاضر آسیب شناسی گردشگری روستایی پایدار در مناطق روستایی مبتنی بر رویکرد ذینفعان گردشگری است. در فاز اول تحقیق، با استفاده از روش کیفی گروه کانونی، مصاحبه های مربوطه گردآوری شدند.

در فاز اول، ابتدا فرآیند کار با شناسایی هدف اصلی و تعیین اهداف کلیدی تحقیق آغاز شد. بر اساس اهداف تحقیق، فهرستی از سؤالات به عنوان راهنمایی برای هر جلسه بحث تهیه شد. پس از آن، مشارکت کنندگان تحقیق شناسایی شدند که از نظر اندیشمندان این حوزه، حیاتی ترین گام می باشد، زیرا این تکنیک عمدتاً مبتنی بر پویایی گروه و روابط هم افزایی بین مشارکت کنندگان برای تولید داده و اطلاعات است. سپس، پنل اول تشکیل گردید. ترکیب گروه به هدف اصلی تحقیق بستگی دارد و چون حوزه موضوعی در رشته های گردشگری روستایی، مدیریت و برنامه ریزی روستایی است، لذا از خبرگان دانشگاهی و پژوهشی در حوزه گردشگری روستایی؛ مدیریت و برنامه ریزی روستایی؛ مدیریت دولتی؛ جامعه شناسی و جغرافیا استفاده شد. لازم به ذکر است که به منظور جلوگیری از "سوگیری مشارکت کنندگان" از روش نمونه گیری هدفمند استفاده شد. سپس با استفاده از مصاحبه های نیمه ساختاریافته، گزاره های اولیه استخراج شدند. در گام دوم؛ سؤالاتی در زمینه گردشگری روستایی و ذینفعان مربوطه در شهرستان سرعین از خبرگان امر پرسیده شد. تمامی موارد با هماهنگی هریک از آنها ضبط گردیدند و پس از پایان جلسه به صورت مکتوب مرقوم شدند. در مرحله دوم نیز پنل دوم به همین منوال در ۱ الی ۲ ساعت به طور انجامید که در نهایت، ضمن گردآوری اطلاعات مربوطه، می توان ذینفعان گردشگری روستایی در شهرستان سرعین را در موارد ذیل دسته بندی نمود:

شرکت های مجری تور؛<sup>۳</sup> شرکت های آژانس مسافرتی؛<sup>۴</sup> گردشگران یا مصرف کنندگان؛<sup>۵</sup> ارائه دهندگان خدمات گردشگری؛<sup>۶</sup> وزارت گردشگری و نهادها و ادارات منطقه ای<sup>۷</sup> (اداره کل میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری استان اردبیل)؛ مقامات دولتی؛ افسار جامعه محلی.

این ذینفعان به عنوان اهم تأثیرگذاران و تأثیرپذیران گردشگری روستایی پایدار می باشند که در اکوسیستم گردشگری روستایی شهرستان سرعین فعالیت می نمایند.

در مرحله دوم (گردآوری داده ها) مستندسازی محتوای کلی بحث و در نهایت، تکمیل داده ها صورت می پذیرد. داده های کلامی و غیر کلامی بر رفتار و اعمال گروه کانونی (پنل ها) در "قبل، حین و بعد" از بحث متکی هستند. روش های اصلی جمع آوری داده ها در طول بحث گروه کانونی شامل ضبط صوت و نوار، یادداشت برداری و مشاهده شرکت کننده است که در این تحقیق به دلیل تأکید برخی از مشارکت کنندگان مبنی بر عدم افشای نام و ضبط جلسه، از روش یادداشت برداری و مشاهده مشارکت کننده استفاده شد. به همین دلیل، بازه زمانی گردآوری داده ها، طولانی و به صورت مقطعی شده است. صرف نظر از تعداد جلسات بحث گروه کانونی، مهم است که مدت جلسات را در نظر بگیرید.

1. Attride-Stirling
2. Basic, Organizing, Global
3. Tour operator companies
4. Travel agent companies
5. Consumers
6. Tourism service providers
7. Tourist administration and departments, regional authorities

قاعده کلی در رابطه با مدت زمان انجام جلسه وجود ندارد اما تأکید اکثر اندیشمندان، بازه زمانی ۱ تا ۲ ساعت است که بر اساس پیچیدگی موضوع موردبررسی، تعداد سؤالات و تعداد شرکت‌کنندگان تعیین می‌شود. در این تحقیق، هریک از جلسات حدود ۱٫۵ الی ۲ ساعت به طول انجامیدند. طی مصاحبه‌های به‌عمل‌آمده هریک از گزاره‌های خام به‌طور مستقل استخراج‌شده و بازتاب‌های اولیه موردبحث قرار گرفتند. سپس یک چهارچوب کدگذاری اولیه ایجادشده و استخراج مضامین تا رسیدن به حد اشباع نظری صورت پذیرفت. در نهایت با تجمیع تمامی مصاحبه‌ها و کدگذاری اولیه، ۱۹۳ گزاره خام استخراج شدند. سپس با استفاده از شیوه کدگذاری آتراید-استرلینگ ۱۰۲ مضمون پایه، ۴۷ مضمون سازمان‌دهنده و ۷ مضمون فراگیر دسته‌بندی شدند که این مضامین در جدول ۱ نمایه شده‌اند.

در مرحله آخر؛ هنگامی که همه داده‌ها تجزیه و تحلیل شدند، محقق باید نتایج را در یک گزارش منسجم برای انتشار ادغام کند. تصمیمات کلیدی در رابطه با تحقیق باید اتخاذ شود تا گزارش متناسب با اهداف تحقیق مطابقت داشته باشد. همان‌طور که در مرحله قبل مشخص شد، اگرچه بررسی اعضا به مشارکت‌کنندگان در بحث گروه کانونی این فرصت را می‌دهد تا صحت و انطباق با تجربیات خود را بررسی کنند، اما محققان در رابطه با قابلیت اعتماد کدها اقدام نموده تا خلأ یا اشکالی در طی فرآیند وجود نداشته باشد. این مقوله که به‌عنوان نوعی اعتبار سنجی است، موجب می‌شود تا اعتبار گزارش یا مطالعه افزایش یافته و چالش‌ها و اشکالات احتمالی به حداقل برسند.

در جدول ۱، ابعاد و مؤلفه‌های مرتبط با آسیب‌شناسی گردشگری روستایی پایدار در مناطق روستایی شهرستان سرعین نشان داده شده‌اند. لازم به ذکر است که به منظور جلوگیری از اطباب کلام، از آوردن کدهای پایه و اولیه صرف نظر شده است.

جدول ۱. ابعاد و مؤلفه‌های مرتبط با آسیب‌شناسی گردشگری روستایی پایدار در مناطق روستایی شهرستان سرعین

ابعاد (مضامین فراگیر)	مؤلفه‌ها (مضامین سازمان‌دهنده)
اقتصادی	ایجاد هزینه‌های نامتعارف و جدید در جامعه محلی؛ تغییر مشاغل سنتی به مدرن؛ تضرر اقتصادی اقشار جامعه روستایی؛ هزینه بالای نگهداری از جامعه روستایی؛ بروز مشکلات اقتصادی؛ تورم قیمت محلی؛ تخریب ساختار کار محلی؛ کاهش وابستگی روستاییان به کشاورزی و دامپروری
محیطی و کالبدی	تغییر نامتوازن محیط روستایی؛ آسیب فیزیکی و غیرفیزیکی به محیط روستایی؛ افزایش خسارت در محیط روستایی؛ بروز عناصر غیرسازنده در محیط گردشگری روستایی؛ امکان کاهش و افول کیفیت و جاذبه منابع طبیعی روستایی
فرهنگی-اجتماعی	بروز تعارض فرهنگی؛ ایجاد تغییر در سلیقه‌ها و سائقه‌های روستایی؛ امکان بروز روابط فرهنگی اجتماعی ناکارآمد؛ بروز رفتارهای ضد اجتماعی؛ تحت تأثیر قرار گرفتن هویت فرهنگی روستایی؛ بروز تغییر و تحولات فکری و اخلاقی ناسازگار؛ آسیب به ارزش‌های سنتی و فرهنگی؛ احتمال تغییر سبک زندگی مردم محلی؛ رانش فرهنگی و کالایی‌سازی صنایع محلی
مدیریتی و برنامه‌ریزی	بروز پدیده ازدحام در جامعه روستایی؛ کاهش خدمات محلی؛ کاهش ذخایر مصرفی و اولیه روستایی؛ تشدید فشار بر منابع و امکانات محلی؛ تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی نامأنوس با شرایط
سیاسی و امنیتی	مهاجرت بی‌رویه؛ افزایش جرم و بزه؛ تحت الشعاع قرار گرفتن امنیت غذایی؛ تضاد و اختلاف بر سر حفظ و دسترسی جامعه گردشگری و جامعه میزبان؛ نابرابری‌های منطقه‌ای بین مناطق کم و بیش موفق؛ احتمال همکاری و مشارکت کم جامعه روستایی
زیرساختی و تکنولوژیکی	افزایش هزینه‌های فناوری و تکنولوژیکی در جامعه روستایی؛ افزایش فشار بر خدمات و کاهش احتمالی امکانات رفاهی؛ کمبود زیرساخت‌های مرتبط با حمل و نقل، خدمات و...؛ از بین رفتن معماری سنتی روستایی؛ عدم تطبیق و هماهنگی با ظهور تکنولوژی‌های روز
زیست محیطی و بهداشتی	افزایش تراکم و آلودگی؛ مراقبت‌های پزشکی غیرمکفی؛ احتمال شیوع بیماری‌ها؛ ایجاد تنش و استرس در جامعه محلی؛ استفاده‌های نادرست و کوتاه مدت از محیط زیست روستا؛ بروز اثرات منفی بر طبیعت و محیط زیست روستایی؛ تخریب پناهگاه‌های طبیعی موجود برای حیوانات با ساخت ساختمان‌های جدید؛ امکان فرسایش زیاد خاک؛ ایجاد تضاد بین توسعه و حفاظت از محیط زیست

<sup>1</sup>. Bashing

همان طور که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، ۷ بعد اصلی با ۴۷ مولفه مرتبط مشخص شده‌اند که جهت تبیین و توضیح، در بخش بعدی مقاله؛ یعنی قسمت بحث و بررسی توضیح داده می‌شوند.

در توضیح مضامین فوق قابل ذکر است که چالش‌ها و آسیب‌های گردشگری روستایی پایدار شهرستان سرعین در هفت دسته کلی اقتصادی؛ محیطی و کالبدی؛ فرهنگی-اجتماعی؛ مدیریتی و برنامه ریزی؛ سیاسی و امنیتی؛ زیرساختی و تکنولوژیکی؛ زیست محیطی و بهداشتی قرار می‌گیرند که هریک، دارای مولفه‌های تبیین کننده این ابعاد می‌باشند. مطابق با نظر خبرگان، شرکت‌های مجری تور<sup>۱</sup> تشکل‌هایی هستند که وظیفه اصلی آنها توسعه خدمات یا محصولات گردشگری؛ ایجاد خدمات یا محصولات نوآورانه، تشکیل طیف خاصی از آنها و... است. شرکت‌های آژانس مسافرتی<sup>۲</sup> شرکت‌هایی هستند که در ارائه خدمات یا محصولات مشارکت و همکاری می‌کنند و طریق ارتباط مستقیم یا غیرمستقیم با گردشگران، اطلاع‌رسانی به آنها در مورد خدمات گردشگری را صورت می‌دهند. گردشگران یا مصرف‌کنندگان اصلی ترین جامعه مشارکت کننده در پدیده گردشگری هستند که حق انتخاب و مصرف خدمات یا محصولات گردشگری را دارند و وجود گردشگری، به مشارکت و حضور آنها وابسته است. ارائه‌دهندگان خدمات گردشگری از جمله متنوع ترین مشارکت کنندگان در گردشگری هستند. این مقوله ممکن است دربرگیرنده فرد یا گروه‌ها و شرکتهای مختلفی باشد که وظیفه اصلی آنها، ارائه خدمات مرتبط با گردشگری است. در اصطلاح علمی به آنها شرکای اپراتور تور یا تسهیل‌گران گفته می‌شود که در زمینه‌های ارائه خدمات مرتبط با مکان‌ها، هتل‌ها و هواپیماها و... اقداماتی را به عمل می‌آورند. وزارت گردشگری و نهادها و ادارات منطقه‌ای<sup>۴</sup> (اداره کل میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری استان) از اصلی ترین و مهمترین، سیاستگذاران و خط مشی‌گذاران حوزه گردشگری هستند که مسئول تدوین و اجرای قوانین، دستورالعمل‌ها، توسعه برنامه‌های هدفمند منطقه‌ای، تامین مالی بودجه، جذب سرمایه‌گذاران و غیره را برعهده دارند. مقامات دولتی نیز دربرگیرنده سایر نهادهای دخیل در این حوزه می‌باشند که ممکن است صرفاً در حوزه گردشگری نباشند اما اقدامات و تصمیمات آنها در حوزه گردشگری بسیار مهم و کلیدی است. مثلاً در حوزه فراهم‌سازی و هموارسازی شرایط گردشگری، تغییر در سیاست‌های مالیاتی، فراهم‌سازی امکانات مرتبط با گردشگری در منطقه و... تاثیرات بسزایی خواهند داشت. و مورد آخر که به عنوان جامعه میزبان در گردشگری شناخته می‌شود، اقشار جامعه محلی هستند که ممکن است در فرآیند گردشگری مشارکت داشته باشند یا خیر. این افراد در هر دو صورت از گردشگری و پیامدهای متعاقب آن تاثیر پذیرفته و تاثیراتی را برجای خواهند گذاشت و در کنار سایر ذینفعان فوق، نقش آنها در این حوزه بسیار پررنگ و حیاتی است.

### فاز دوم، روش کمی پیمایش

در این مرحله از تحقیق، هریک از مضامین استخراج شده به صورت پرسشنامه درآمدند و با استفاده از پرسشنامه‌ی طراحی شده و نمونه‌گیری طبقه‌ای، در میان خبرگان منتخب توزیع شدند. نتایج حاصله با استفاده از نرم‌افزار SPSS26 مورد بررسی قرار گرفتند که مقادیر مربوطه را در جداول ۲ و ۳ مرقوم شده‌اند. در این قسمت، ابتدا اهمیت و وزن هریک از مؤلفه‌ها تعیین، و سپس مؤلفه‌های هر عامل مشخص می‌شود و آنگاه ضریب اهمیت و میانگین مجموعه عوامل هریک از کدها مورد تفکیک قرار می‌گیرد که در اینجا در قالب یک جدول عرضه می‌شود. اعتبار شاخص‌های این مضمون را ۳۲ نفر از خبرگان دانشگاهی و اجرایی ارزیابی کردند که مطابق با مقادیر بدست آمده، همه موارد را در حد خوب و عالی ارزیابی کرده‌اند.

1. Tour operator companies

2. Travel agent companies

3. Consumers

4. Tourism service providers

5. Tourist administration and departments, regional authorities

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار ابعاد مستخرج

مقوله‌ها	شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	t	سطح معناداری
اقتصادی	۳/۶۸۱۷۵	۳/۴۹۹۴۳	۴۱	۸/۹۲۱	۱/۰۰۰	
محیطی و کالبدی	۴/۱۰۰۰	۳/۰۳۶۴	۴۱	۲۳/۴۷۸	۱/۰۰۰	
فرهنگی-اجتماعی	۳/۷۰۳۷	۶/۰۴۴۴	۴۱	۷/۵۴۵	۱/۰۰۰	
مدیریتی و برنامه ریزی	۳/۶۳۳۳	۵/۱۴۹۸	۴۱	۷/۹۷۰	۱/۰۰۰	
سیاسی و امنیتی	۳/۵۲۷۸	۶/۰۳۶۴	۴۱	۵/۶۶۶	۱/۰۰۰	
زیرساختی و تکنولوژیکی	۳/۸۳۳۳	۷/۴۲۹۹	۴۱	۷/۲۶۹	۱/۰۰۰	
زیست محیطی و بهداشتی	۳/۰۵۵۶	۶/۸۰۱۹	۴۱	۱۰/۰۵۷	۱/۰۰۰	

همانطور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، میانگین مقوله‌های مستخرج، دارای مقادیر قابل قبولی هستند که این مورد، نشان‌دهنده تأیید پاسخ‌دهندگان در رابطه با آنهاست. همچنین، از منظر خبرگان، مقوله‌های "محیطی و کالبدی، زیرساختی و تکنولوژیکی، فرهنگی-اجتماعی، اقتصادی، مدیریتی و برنامه ریزی، سیاسی و امنیتی، زیست محیطی و بهداشتی" به ترتیب دارای اولویت و اهمیت می‌باشند.

جدول ۳. میانگین و انحراف معیار مؤلفه‌های مستخرج

ابعاد	مؤلفه‌ها	X	SD	Rank
اقتصادی	ایجاد هزینه های نامتعارف و جدید در جامعه محلی	۳/۳۳	۰/۴۷۷	۱۶/۳۳
	تغییر مشاغل سنتی به مدرن	۴/۰۰	۰/۵۸۴	۲۶/۳۳
	تضرر اقتصادی اقشار جامعه روستایی	۳/۳۳	۱/۲۶۲	۱۹/۰۰
	هزینه بالای نگهداری از جامعه روستایی	۴/۱۷	۰/۶۹۶	۲۸/۱۷
	بروز مشکلات اقتصادی	۳/۱۷	۱/۲۲۸	۱۵/۵۸
	تورم قیمت محلی	۳/۶۷	۰/۷۵۴	۲۱/۲۵
	تخریب ساختار کار محلی	۳/۶۷	۰/۷۵۴	۲۱/۲۴
محیطی و کالبدی	کاهش وابستگی روستاییان به کشاورزی و دامپروری	۴/۱۷	۰/۹۰۸	۲۹/۰۰
	تغییر نامتوازن محیط روستایی	۴/۱۷	۰/۳۷۷	۲۹/۷۵
	آسیب فیزیکی و غیرفیزیکی به محیط روستایی	۴/۳۳	۰/۴۷۷	۳۳/۰۰
	افزایش خسارت در محیط روستایی	۳/۸۳	۰/۶۹۶	۲۳/۸۳
	بروز عناصر غیرسازنده در محیط گردشگری روستایی	۳/۸۳	۰/۹۰۸	۲۴/۰۰
فرهنگی-اجتماعی	امکان کاهش و افول کیفیت و جاذبه منابع طبیعی روستایی	۴/۳۳	۰/۷۵۴	۳۲/۵۰
	بروز تعارض فرهنگی	۳/۸۳	۰/۹۰۸	۲۵/۲۵
	ایجاد تغییر در سلیقه ها و سائقه های روستایی	۳/۶۷	۰/۹۵۴	۲۱/۷۵
	امکان بروز روابط فرهنگی اجتماعی ناکارآمد	۳/۱۷	۰/۶۹۶	۱۴/۵۰
	بروز رفتارهای ضد اجتماعی	۳/۳۳	۰/۹۵۴	۱۶/۶۷
	تحت تاثیر قرار گرفتن هویت فرهنگی روستایی	۳/۶۷	۱/۱۱۹	۲۲/۲۵
	بروز تغییر و تحولات فکری و اخلاقی ناسازگار	۳/۸۳	۰/۶۹۶	۲۴/۲۵
	آسیب به ارزش های سنتی و فرهنگی	۳/۶۷	۰/۷۵۴	۲۱/۵۸
	احتمال تغییر سبک زندگی مردم محلی	۳/۸۳	۰/۳۷۷	۲۳/۲۵
	رانش فرهنگی و کالایی سازی صنایع محلی	۴/۳۳	۰/۷۵۴	۳۲/۰۸
مدیریتی و برنامه ریزی	بروز پدیده ازدحام در جامعه روستایی	۳/۶۷	۰/۷۵۴	۲۲/۱۷
	کاهش خدمات محلی	۳/۵۰	۰/۹۶۹	۱۹/۸۳
	کاهش ذخایر مصرفی و اولیه روستایی	۳/۸۳	۱/۰۸۰	۲۴/۱۷
	تشدید فشار بر منابع و امکانات محلی	۳/۸۳	۰/۳۷۷	۲۳/۲۶
	تصمیم گیری و برنامه ریزی نامانوس با شرایط	۳/۳۳	۰/۴۷۷	۱۵/۰۰
سیاسی و امنیتی	مهاجرت بی رویه	۳/۳۳	۰/۷۵۴	۱۷/۳۳
	افزایش جرم و بزه	۳/۳۳	۱/۱۱۹	۱۷/۴۲

۲۱/۲۵	۰/۷۵۴	۳/۶۷	تحت الشعاع قرار گرفتن امنیت غذایی	
۳۰/۲۵	۰/۶۹۶	۴/۱۷	تضاد و اختلاف بر سر حفظ و دسترسی جامعه گردشگری و جامعه میزبان	
۱۷/۷۵	۱/۱۱۹	۳/۳۳	نابرابری های منطقه ای بین مناطق کم و بیش موفق	
۱۶/۱۷	۰/۹۵۴	۳/۳۳	احتمال همکاری و مشارکت کم جامعه روستایی	تکنولوژیکی و زیرساختی
۱۶/۹۲	۰/۹۵۴	۳/۳۳	افزایش هزینه های فناوری و تکنولوژیکی در جامعه روستایی	
۲۴/۵۰	۰/۹۰۸	۳/۸۳	افزایش فشار بر خدمات و کاهش احتمالی امکانات رفاهی	
۳۷/۰۸	۰/۵۰۶	۴/۵۰	کمبود زیرساخت های مرتبط با حمل و نقل، خدمات و...	
۲۶/۴۲	۱/۴۸۰	۳/۸۳	از بین رفتن معماری سنتی روستایی	
۱۹/۹۲	۰/۹۵۴	۳/۶۷	عدم تطبیق و هماهنگی با ظهور تکنولوژی های روز	
۲۳/۴۲	۱/۲۶۲	۳/۶۷	افزایش تراکم و آلودگی	زیست محیطی و بهداشتی
۲۸/۵۰	۱/۱۶۹	۴/۰۰	مراقبت های پزشکی غیرمکفی	
۲۰/۵۸	۱/۲۷۴	۳/۵۰	احتمال شیوع بیماری ها	
۱۲/۸۳	۱/۱۶۹	۳/۰۰	ایجاد تنش و استرس در جامعه محلی	
۲۴/۲۵	۰/۶۹۶	۳/۸۳	استفاده های نادرست و کوتاه مدت از محیط زیست روستا	
۳۳/۰۰	۰/۴۷۷	۴/۳۳	بروز اثرات منفی بر طبیعت و محیط زیست روستایی	
۳۹/۷۵	۰/۳۷۷	۴/۸۳	تخریب پناهگاه های طبیعی موجود برای حیوانات با ساخت ساختمان های جدید	
۳۷/۸۳	۰/۴۷۷	۴/۶۷	امکان فرسایش زیاد خاک	
۳۷/۸۴	۰/۴۷۷	۴/۶۷	ایجاد تضاد بین توسعه و حفاظت از محیط زیست	

همان طور که در جداول ۲ و ۳ ملاحظه می شود، میانگین و انحراف استاندارد ابعاد و مؤلفه های مستخرج در بازه مورد قبول قرار دارند و این موضوع نشان دهنده اتفاق نظر خبرگان در رابطه با ابعاد و مؤلفه های شناسایی شده است. در میان مؤلفه های فوق، مواردی چون "کاهش وابستگی روستاییان به کشاورزی و دامپروری؛ آسیب فیزیکی و غیرفیزیکی به محیط روستایی؛ امکان کاهش و افول کیفیت و جاذبه منابع طبیعی روستایی؛ تضاد و اختلاف بر سر حفظ و دسترسی جامعه گردشگری و جامعه میزبان؛ بروز اثرات منفی بر طبیعت و محیط زیست روستایی؛ تخریب پناهگاه های طبیعی موجود برای حیوانات با ساخت ساختمان های جدید؛ امکان فرسایش زیاد خاک؛ ایجاد تضاد بین توسعه و حفاظت از محیط زیست" از نظر اهمیت، از سایر مؤلفه های شناسایی شده اولویت بیشتری دارند و نظر خبرگان نیز در رابطه با اهمیت این آسیب ها می باشد. در ادامه، بحث و نتیجه گیری تحقیق مطرح می گردد.

## بحث و نتیجه گیری

همانطور که بیان شد، هدف اصلی تحقیق حاضر، آسیب شناسی گردشگری روستایی پایدار در مناطق روستایی است که مبتنی بر رویکرد ذینفعان گردشگری در شهرستان سرعین صورت پذیرفت. مطابق با یافته های تحقیق، آسیب های گردشگری روستایی پایدار این شهرستان در ۷ بعد و ۴۷ مولفه دسته بندی شدند که نشانگر آسیب های این نوع گردشگری می باشند. نتیجه می شود رویکرد پایدار به توسعه گردشگری در مناطق روستایی در بستر همکاری و مشارکت ذینفعان صورت می پذیرد و موجب می شود تا این نوع از گردشگری با رویکردی مناسب به منابع در دسترس در محیط روستایی، هم از دارایی های اقتصادی، طبیعی یا زیست محیطی محافظت کند و هم از زمینه های فرهنگی و اجتماعی پشتیبانی و وقایت نماید. بسیاری از افراد اینگونه تلقی می کنند که آسیب های حاصل از گردشگری روستایی صرفاً فیزیکی و قابل رویت و لمس می باشند و در متن و کانون توجهات آن، که مباحث اقتصادی قرار دارند، بیشتر آسیب ها را به این مقوله معطوف می سازند. اما همانگونه که در این تحقیق بیان شد، بسیاری از این آسیب ها ماهیتی غیرفیزیکی و خاص دارند که ممکن است منطقه روستایی را تحت فشار انبوهی از چالش ها و مسائل قرار دهند. در این تحقیق نتیجه می شود که گردشگری روستایی، حتی در مقیاس خرد و کوچکتر، وابسته به یکسری منابع و رویکردهاست. مثلاً توصیف و بهره برداری

مناسب از ارزش های طبیعی و فرهنگی یک منطقه با تأکید بر منحصر به فرد بودن آن، یکی از ویژگی های اساسی ای است که در هر جامعه ای مورد توجه قرار می گیرد و نباید با عطف به کوچک بودن یا محدود بودن آن، کم ارزش یا بی اهمیت تلقی شود. همچنین، یکی از نتایج خاص و جدید این تحقیق در رابطه با آسیب های تکنولوژیک و زیرساختی بود که در مقایسه با سایر تحقیقات مشابه، برای اولین بار در تحقیقات مرتبط با گردشگری روستایی داخل کشور، از این آسیب ها نام برده شده است. با گذر از عصر فناوری به عصر فرااطلاعات (عصر حاضر)، چالش ها و آسیب های جدید مطرح می شوند که گردشگری روستایی نیز از آنها مصون نیست. این موارد در مولفه هایی چون "افزایش هزینه های فناوری و تکنولوژیکی در جامعه روستایی؛ افزایش فشار بر خدمات و کاهش احتمالی امکانات رفاهی؛ کمبود زیرساخت های مرتبط با حمل و نقل، خدمات و...؛ از بین رفتن معماری سنتی روستایی؛ عدم تطبیق و هماهنگی با ظهور تکنولوژی های روز" مشخص شدند.

آسیب های محیطی و کالبدی نیز از جمله مواردی هستند که در اکثر تحقیقات نیز به آنها اشاره شده است و در این تحقیق، بیشترین مقادیر با به خود اختصاص دادند. گرچه مسئولان شهرستان سرعین استراتژی هایی را برای حفظ و ارتقای ساختمان های سنتی روستایی، زمین های کشاورزی و میراث فرهنگی و... برای جذب گردشگران ایجاد کرده اند، اما در خلال مصاحبه های خیرگان نیز ملاحظه شد که این اقدامات به اندازه کافی نبوده اند. در کنار این آسیب ها، چالش ها و آسیب های مدیریتی و برنامه ریزی؛ سیاسی و امنیتی نیز هستند که از جمله مهمترین آسیب ها بشمار می روند. از آنجاییکه هم جامعه میزبان (روستایی) و هم جامعه گردشگری پیش بینی پذیر و تک بعدی نیستند، لذا مسئولان و مقامات متولی در حوزه گردشگری روستایی، با شرایط و رویکردهای ناملموس و خاصی پیش رو هستند. این موارد، به مدیریت بهینه و دقیق مقاصد گردشگری مرتبط می شود که نیاز است نهادها و مسئولان متولی در این راستا اقداماتی را به عمل آورند.

در نهایت، گردشگری روستایی در هر شکل و وسعتی که باشد، گونه ای مهم از گردشگری است که زندگی، هنر، فرهنگ و میراث روستایی را در مناطق روستایی به نمایش می گذارد که در کنار انتفاعات اقتصادی و مالی؛ می تواند چالش ها و آسیب های جبران ناپذیری نیز داشته باشد. از طرفی نیز اگر قرار باشد فعالیت های مرتبط با گردشگری روستایی مؤثر باشند، نمی توان آنها را صرفاً به دلایل رفع یا مدیریت آسیب ها به نازل ترین شکل و سطح ممکن تقلیل داد. مخصوصاً برای شهرستان های گردشگری پذیر و مهمی همچون سرعین که در حوزه های مختلف گردشگری در سطح کشور و حتی منطقه مشهور است. به همین سبب به نهادها و مسئولان مرتبط پیشنهاد می شود که در راستای تدوین و اجرای استراتژی های متقن و همه جانبه در زمینه مدیریت آسیب ها و چالش های گردشگری روستایی پایدار اقداماتی را صورت دهند که ضمن سازماندهی جامعه محلی، بتواند جامعه گردشگری را نیز مدیریت و راهبری نمایند. این مقوله براحتی میسر نمی شود مگر با مشارکت و تعامل سازمان ها و ذینفعان مرتبط در این حوزه که ضمت هماهنگ سازی فعالیت های شان، نیازمند ارتباطات شبکه ای و همه جانبه هستند که هم کارها با سرعت و دقت بالایی در جریان قرار گیرند و هم رویکرد توسعه محور و اثربخشی ایجاد شود.

## تعارض منافع

تعارض منافی وجود ندارد.

## سپاسگزاری

با توجه به اینکه پژوهش حاضر برگرفته از طرح پژوهشی نوع ۲ دانشگاه محقق اردبیلی است، لذا از مساعدت و همکاری های مسئولان و دست اندرکاران معاونت پژوهش و فناوری آن دانشگاه تقدیر و تشکر به عمل می آید.



## منابع

- سجادی قیداری، حمداله؛ گروسسی، عطیه؛ مرادی، کبریا؛ مهدوی، داوود. (۱۴۰۰). سنجش و ارزیابی کیفیت محیطی فضای عمومی رو ستاهای مقصد در جذب گرد شگران (مطالعه موردی: رو ستاهای هدف گرد شگری شهر ستان طر قبه و شان دیز). پژوهش های جغرافیایی انسانی. ۵۳(۲)، ۴۹۹-۵۲۰. <https://doi.org/10.22059/JHGR.2020.293617.1008044>
- سلیمانی، زهرا؛ سجاسی قیداری، حمداله؛ شایان، حمید؛ سیفی، سیامک. (۱۴۰۲). استخراج تجربیات بیادماندنی گرد شگران از مقاصد گرد شگری رو ستایی (مورد مطالعه: شهر ستان های مشهد، نیشابور و طر قبه شان دیز). مطالعات مدیریت گرد شگری. ۱۸(۶۲)، ۸۴-۳۷. <https://doi.org/10.22054/tms.2023.72990.2812>

## References

- Attride-Stirling, J. (2001), "Thematic Networks: An Analytic Tool for Qualitative Research", *Qualitative Research*, 1(3), 385-405. <https://doi.org/10.1177/146879410100100307>
- Bhattacharjee, A. (2012). *Social science research: Principles, methods, and practices*. USA. <https://ds.amu.edu.et/xmlui/bitstream/handle/123456789/2480/POLSC251-BHATTACHERJEETEXTBOOK.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Briedenhann, J., & Wickens, E. (2004). Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas—vibrant hope or impossible dream?. *Tourism management*, 25(1), 71-79. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(03\)00063-3](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(03)00063-3)
- Blaine, T.; Golan, M.; Var, T. (1993). Demand for Rural Tourism: An Exploratory Study. *Ann. Tour. Res.* 1993, 20, 770–773. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(93\)90097-M](https://doi.org/10.1016/0160-7383(93)90097-M)
- Hall, D.; Brown, F. (2000). *Tourism and Peripheral Areas; Channel View: Clevedon, UK, 2000*; pp. 1–152. [https://books.google.com/books/about/Tourism\\_in\\_Peripheral\\_Areas.html?id=4I514m2aoTEC](https://books.google.com/books/about/Tourism_in_Peripheral_Areas.html?id=4I514m2aoTEC)
- Clarke, J., & Bowen, D. (2021). Repeat tourists and familiar place formation: Conversion, inheritance and discovery. *Journal of Destination Marketing & Management*, 20, 100605. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2021.100605>
- Coroş, M.M. (2019). *Rural Tourism and Its Dimension: A Case of Transylvania, Romania*. In New Trends and Opportunities for Central and Eastern European Tourism; Nistoreanu, P., Ed.; IGI Global: Hershey, PA, USA, 2019; pp. 246–272. <https://doi.org/10.4018/978-17998-1423-8.ch013>
- Crumb, L., Chambers, C., Azano, A., Hands, A., Cuthrell, K. and Avent, M. (2023), "Rural cultural wealth: dismantling deficit ideologies of rurality", *Journal for Multicultural Education*, 17(2), 125-138. <https://doi.org/10.1108/JME-06-2022-0076>
- Cunha, C.; Kastenholz, E.; Carneiro, M.J. (2020). Entrepreneurs in rural tourism: Do lifestyle motivations contribute to management practices that enhance sustainable entrepreneurial ecosystems? *J. Hosp. Tour. Manag.* 2020, 44, 215–226. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2020.06.007>
- Ćurčić, N., Mirković Svitlica, A., Brankov, J., Bjeljic, Ž., Pavlović, S., & Jandžiković, B. (2021). The role of rural tourism in strengthening the sustainability of rural areas: The case of Zlakusa village. *Sustainability*, 13(12), 6747. <https://doi.org/10.3390/su13126747>
- Dickinson, J.E.; Lumsdon, L.M.; Robbins, D. (2011). Slow travel: Issues for tourism and climate change. *J. Sustain. Tour.* 2011, 19, 281–300. <https://doi.org/10.1080/09669582.2010.524704>
- Eagles, P.F.J. (2009). Governance of recreation and tourism partnerships in parks and protected areas. *J. Sustain. Tour.* 2009, 17, 231–248. <https://doi.org/10.1080/09669580802495725>
- Gao, J.; Wu, B. (2017). Revitalizing traditional villages through rural tourism: A case study of Yuanjia Village, Shaanxi Province, China. *Tour. Manag.* 2017, 63, 223–233. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2017.04.003>
- Gössling, S.; Hall, C.M. (2019). Sharing versus collaborative economy: How to align ICT developments and the SDGs in tourism? *J. Sustain. Tour.* 2019, 27, 74–96. <https://doi.org/10.1080/09669582.2018.1560455>
- Hall, D.R.; Kinnaird, V. (1994). *Ecotourism in Eastern Europe. In Ecotourism: A Sustainable Option?* Cater, E., Lowman, G., Eds.; Wiley: Chichester, UK; New York, NY, USA, 1994; pp. 111–136. <https://www.cabdirect.org/cabdirect/abstract/19941810137>
- Haghsetan, A.; Mahmoudi, B.; Maleki, R. (2011). Investigation of obstacles and strategies of rural tourism development using SWOT Matrix. *J. Sustain. Dev.* 2011, 4, 136–142. <https://doi.org/10.5539/jsd.v4n2p136>
- Huete-Alcocer, N.; Valero-Tévar, M.Á. (2021). Impact of Information Sources on Promoting Tourism in a Rural Region: The Case of the Roman Villa of Noheda. *Sustainability* 2021, 13, 8038. <https://doi.org/10.3390/su13148038>

- Ibănescu, B. C., Stoleriu, O. M., Munteanu, A., & Iașu, C. (2018). The impact of tourism on sustainable development of rural areas: Evidence from Romania. *Sustainability*, 10(10), 3529. <https://doi.org/10.3390/su10103529>
- Jin, X.; Wu, H.; Zhang, J.; He, G. (2021). Agritourism Development in the USA: The Strategy of the State of Michigan. *Sustainability* 2021, 13, 11360. <https://doi.org/10.3390/su132011360>
- Kastenholz, E.; Eusébio, C.; Carneiro, M.J. (2016). Purchase of local products within the rural tourist experience context. *Tour. Econ.* 2016, 22, 729–748. <https://doi.org/10.1177/1354816616654245>
- Kastenholz, E.; Cunha, D.; Cunha, C.; Barroco, C.; Pereira, A.; Carneiro, M.J.; Lane, B. COVID-19, wine routes, crisis management and resilience amongst rural wine tourism businesses- issues and ways forward. *Adv. Hosp. Tour. Res.* 2022, 10, 1–26. <http://dx.doi.org/10.30519/ahtr.929800>
- Ivona, A. (2021). Sustainability of rural tourism and promotion of local development. *Sustainability*, 13(16), 8854. <https://doi.org/10.3390/su13168854>
- Lane, B. (1989). *The Future for Rural Tourism*. In Insights; English Tourist Board: London, UK, 1989; pp. 1–6. [https://scholar.google.com/scholar\\_lookup?title=The+Future+for+Rural+Tourism&author=Lane,+B.&publication\\_year=1989&pages=1%E2%80%936](https://scholar.google.com/scholar_lookup?title=The+Future+for+Rural+Tourism&author=Lane,+B.&publication_year=1989&pages=1%E2%80%936)
- Lane, B., Kastenholz, E., & Carneiro, M. J. (2022). Rural tourism and sustainability: A special issue, review and update for the opening years of the twenty-first century. *Sustainability*, 14(10), 6070. <https://doi.org/10.3390/su14106070>
- Lane, B.; Clemenson, H. (1995). *Niche Marketing: Impacts and Policy Issues for Rural Development*. In Niche Markets and Rural Development; OECD: Paris, France, 1995; pp. 15–26. <https://research-information.bris.ac.uk/en/publications/niche-markets-impacts-and-policy-issues-for-rural-development>
- Liu, Y. L., Chiang, J. T., & Ko, P. F. (2023). The benefits of tourism for rural community development. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1), 1-12. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01610-4>
- López-Sanz, J. M., Penelas-Leguía, A., Gutiérrez-Rodríguez, P., & Cuesta-Valiño, P. (2021). *Rural tourism and the sustainable development goals. A study of the variables that most influence the behavior of the tourist*. *Frontiers in Psychology*, 12, 722973. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.722973>
- Mafunzwaini, A.E.; Hugo, L. (2005). Unlocking the rural tourism potential of the Limpopo province of South Africa: Some strategic guidelines. *Dev. South. Afr.* 2005, 22, 1–15. <https://doi.org/10.1080/03768350500163048>
- Manić, E. (2014). Održivi ruralni turizam kao faktor razvoja ruralnih područja: Primer Srbije [Sustainable rural tourism as a factor for the development of rural areas: The example of Serbia]. *Acta Geogr. Bosniae Herzeg.* 2014, 1, 23–34. <https://www.geoubih.ba/Izdanja/acta1/Clanak-%20E.%20Manic%20-%20Odrzivi%20ruralni%20turizam.pdf>
- Milano, C.; Novelli, M.; Cheer, J.M. (2019). Overtourism and degrowth: A social movements perspective. *J. Sustain. Tour.* 2019, 27, 1857–1875. <https://doi.org/10.1080/09669582.2019.1650054>
- Muresan, I.C.; Oroian, C.F.; Harun, R.; Arion, F.X.; Porutiu, A.; Chiciudean, G.O.; Todea, A.; Lile, R. (2016). Local Residents' Attitude toward Sustainable Rural Tourism Development. *Sustainability* 2016, 8, 100. <https://doi.org/10.3390/su8010100>
- Nicolaides, A. (2020). Sustainable Ethical Tourism (SET) and Rural Community Involvement. *Afr. J. Hosp. Tour. Leis.* 2020, 9, 1–16. [https://www.ajhtl.com/uploads/7/1/6/3/7163688/article\\_1\\_vol\\_9\\_1\\_2020\\_unisa.pdf](https://www.ajhtl.com/uploads/7/1/6/3/7163688/article_1_vol_9_1_2020_unisa.pdf)
- Okech, R., Haghiri, M., & George, B. P. (2012). Rural tourism as a sustainable development alternative: An analysis with special reference to Luanda, Kenya. *CULTUR-Revista de Cultura e Turismo*, 6(3), 36-54. <http://periodicos.uesc.br/index.php/cultur/article/view/291/300>
- Pettorelli, N.; Durant, S.M.; du Toit, J.T. (2019). *Rewilding Cambridge*; Cambridge University Press: Cambridge, UK, 2019. <https://books.google.com/books?hl=fa&lr=&id=e96CDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR13&ots=YJFr1V6734&sig=3QiJxc9uc31uMeMnISMN6C3jwsM>
- Sojasi, H., Garousi, A., Moradi, K., & Mahdavi, D. (2021). Measurement and Evaluation the Environmental Quality of Public Space on Destination Villages in Attracting Tourists (Case Study: Tourism Target Villages of Torqaba and Shandiz). *Human Geography Research*, 53(2), 499-520. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/JHGR.2020.293617.1008044>
- Soleymani, Z., Sojasi qedari, H., Shayan, H., & Seyfi, S. (2023). Extraction Memorable Experiences of Tourists from Rural Tourism Destinations (Case of study: Mashhad, Neyshabur and Torghabe- Shandiz

- counties). *Tourism Management Studies*, 18(62), 37 -84. doi: 10.22054/tms.2023.72990.2812 [In Persian].
- Stylidis, D.; Terzidou, M. (2021). Exploring how perceived tourism impacts evolve over time (2009–2019) in an era of uncertainty: Economic crisis, host-guest interactions, and Airbnb. *J. Sustain. Tour.* 2021, 1–24. <https://doi.org/10.1080/09669582.2021.1939707>
- Terkenli, T. S., & Georgoula, V. (2021). Tourism and cultural sustainability: Views and prospects from Cyclades, Greece. *Sustainability*, 14(1), 307. <https://doi.org/10.3390/su14010307>
- Tolstykh, T.O.; Gamidullaeva, L.A.; Shmeleva, N. (2021). *Universities as Knowledge Integrators and Cross-Industry Ecosystems: Self-Organizational Perspective*. SAGE Open 2021, 11, 2158244020988704. <https://doi.org/10.1177/2158244020988704>
- UNWTO (2020). *Tourism and rural development* (2020). <https://www.unwto.org/world-tourism-day-2020/tourism-and-rural-development-technical-note>, Accessed 20th Jul 2021.
- Vitasurya, V.R. (2016). Local Wisdom for Sustainable Development of Rural Tourism, Case on Kalibiru and Lopati Village, Province of Daerah Istimewa Yogyakarta. *Procedia Soc. Behav. Sci.* 2016, 216, 97–108. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.12.014>
- Widawski, K., Krzemińska, A., Zaręba, A., & Dzikowska, A. (2023). A Sustainable Approach to Tourism Development in Rural Areas: The Example of Poland. *Agriculture*, 13(10), 2028. <https://doi.org/10.3390/agriculture13102028>
- Wolf, I.D.; Stricker, H.K.; Hagenloh, G. (2015). Outcome-focused national park experience management: Transforming participants, promoting social well-being, and fostering place attachment. *J. Sustain. Tour.* 2015, 23, 358–381. <https://doi.org/10.1080/09669582.2014.959968>
- Yang, F.X.; Ipkın, A.W. The social crisis aftermath: Tourist well-being during the COVID-19 outbreak. *J. Sustain. Tour.* 2021, 29, 859–878. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1843047>
- Yang, J., Yang, R., Chen, M. H., Su, C. H. J., Zhi, Y., & Xi, J. (2021). Effects of rural revitalization on rural tourism. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 47, 35-45. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2021.02.008>
- Zhuang, X., Yao, Y., & Li, J. (2019). Sociocultural impacts of tourism on residents of world cultural heritage sites in China. *Sustainability*, 11(3), 840. <https://doi.org/10.3390/su11030840>
- Živojinović, I., Ludvig, A., & Hognl, K. (2019). Social innovation to sustain rural communities: Overcoming institutional challenges in Serbia. *Sustainability*, 11(24), 7248. <https://doi.org/10.3390/su11247248>

پایگاه اطلاعاتی  
الکترونیک